

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

Антон ПАНТЕЛЕЙМОНОВ

2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
науково-дослідницької практики

рівень вищої освіти: магістр

галузь знань: 10. Природничі науки

спеціальність 106. Географія

освітньо-професійна програма: Економічна та соціальна географія

вид дисципліни: обов'язкова

факультет геології, географії, рекреації і туризму

2021-2022 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

7 червня 2021 року, протокол № 7

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Людмила НЕМЕЦЬ, д. геогр. н., професор, проф. кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства

Світлана ТЕЛЕБЕНЬОВА, д. геогр. н., доцент, доц. кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства

Протокол № 9 від 7 червня 2021 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Людмила НЕМЕЦЬ
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економічна та соціальна географія»

Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

Володимир РЕДІН
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол № 6 від 7 червня 2021 р.

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

Олександр ЖЕМЕРОВ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма науково-дослідницької практики складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів «Економічна та соціальна географія» за спеціальністю 106. Географія.

Науково-дослідницька практика магістрантів I курсу факультету геології, географії, рекреації і туризму проводиться на основі «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженого наказом Міністерства освіти України від 08.04.1993 р. за № 93, листа Міністерства освіти і науки України від 07.02.2009 р. за № 1/9-93 «Про практичну підготовку студентів», Закону України «Про вищу освіту», Державних стандартів вищої освіти та інструктивно-нормативних документів про організацію і проведення практики студентів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, навчального плану, графіку освітнього процесу та з урахуванням положень «Методичних рекомендацій зі складання програм практики студентів вищих навчальних закладів України» у відповідно визначені терміни.

1. Опис практики

1.1. Мета практики – залучення студентів-магістрантів до самостійної науково-дослідницької роботи, оволодіння ними сучасними методами, формами організації та засобами науково-дослідницької діяльності, прийомами наукового аналізу суспільно-географічних процесів; ознайомлення з методикою проведення науково-дослідної роботи в спеціалізованих науково-дослідних установах. Виконання основних робіт в межах науково-дослідницької практики орієнтується на отримання основних результатів науково-дослідницької роботи відповідно до тематики кваліфікаційної роботи на основі відпрацювання навичок здійснення самостійної науково-дослідницької роботи з отриманням відповідних наукових результатів за обраною проблематикою наукового дослідження магістрантів.

1.2. Основні завдання практики:

- формування у студентів професійних умінь та навичок проведення науково-дослідницької діяльності, застосування методології та методів суспільно-географічних досліджень;
- збирання, систематизація та узагальнення інформації (літературної, статистичної, картографічної та ін.) для її подальшого використання при виконанні дипломної роботи та особистих наукових досліджень студентів;
- проведення необхідних спостережень (анкетування, опитування) та експериментів, первинна обробка статистичних даних;
- апробація ідей та задумів наукового дослідження, що будуть виноситися на захист (підготовка до участі у наукових конференціях, конкурсах студентських наукових робіт та інших стипендіальних програмах);
- ознайомлення з роботою установ та організацій, що займаються сучасними проблемами суспільної географії.

Основною **базою** науково-дослідницької практики є кафедра соціально-економічної географії і регіонаознавства факультету геології, географії, рекреації і

туризму Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, в межах якої формуються наукові напрями дослідження, зароджуються та функціонують проблемні групи, наукові гуртки тощо. Кафедра є базовою ланкою наукових досліджень університету. З метою набуття додаткових навичок, поглиблення знань кафедра може направляти студентів у виробничі та наукові підрозділи інших організацій, установ та підприємств будь-якої форми власності, які мають потрібні умови для виконання основних завдань науково-дослідницької практики студентів (наприклад, Головне управління статистики у Харківській області, Харківський регіональний фонд підтримки підприємництва тощо).

З метою оприлюднення та обміну науковими результатами дослідної роботи студенти магістратури в ході практики за направленнями кафедри беруть участь у роботі наукових семінарів, наукових конференцій тощо.

Залежно від обраного напрямку магістерського дослідження бази практики можуть використовуватися студентами як колективно, так і індивідуально.

Термін проходження практики – 4 тижні I семестру магістратури (починаючи з 6-го тижня навчального року).

Загальне організаційне, навчально-методичне та наукове **керівництво** науково-дослідницькою практикою здійснюють завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства та декан факультету геології, географії, рекреації і туризму. Безпосередніми керівниками науково-дослідницької практики є викладачі кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства.

1.3. Кількість кредитів – 6

1.4. Загальна кількість годин – 180

1.5. Характеристика практики	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й

1.6. Заплановані результати діяльності під час науково-дослідницької практики:

- оволодіння основами науково-дослідницької діяльності, уміння застосовувати загальнонаукові та спеціальні методи досліджень, дослідницькі навички;
- уміння використовувати сучасні знання для отримання нових наукових результатів у галузі суспільної географії;
- здатність виявляти важливі та актуальні напрями досліджень територіальної організації суспільства, досліджувати територіальну організацію суспільства на різних ієрархічних рівнях його життєдіяльності;
- оволодіння методами суспільно-географічного аналізу і прогнозування, використання знань для оцінки і прогнозу суспільно-географічних процесів у

соціогеосистемах різних ієрархічних рівнів;

- уміння критично аналізувати, оцінювати та прогнозувати суспільні явища і процеси;

- уміння розробляти прогнози розвитку природних, трудових, фінансових, технологічних ресурсів, демо-, промислово-, аграрно- та соціально-просторових процесів у регіонах;

- оволодіння новими інформаційним і комп'ютерними технологіями дослідження, навички роботи з геоінформаційними системами і застосування геоінформаційних технологій;

- уміння планувати, організовувати та проводити стаціонарні і польові суспільно-географічні дослідження;

- уміння використовувати спеціальне програмне забезпечення для обробки статистичних даних та отримання нової інформації у суспільно-географічних дослідженнях;

- здатність до спільної науково-дослідницької діяльності, ефективних комунікативних взаємодій.

2. Тематичний план науково-дослідницької практики

Вступ. Ознайомлення з програмою практики. Інструктаж з техніки безпеки. Отримання та доведення до студентів змісту завдань практики.

Розділ 1. Науково-пошукова робота в установах та організаціях

Тема 1. Ознайомлення з діяльністю установ, організацій, міністерств та відомств України, що займаються сучасними проблемами суспільної географії: географічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Інститут географії НАН України, Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України, Український науково-дослідний і проектний інститут цивільного будівництва «УКРНДПЦИВІЛЬБУД», Державна служба статистики України, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського, Харківська державна наукова бібліотека імені В.Г.Короленка тощо (робота з офіційними сайтами даних установ, організацій, міністерств та відомств, збір літератури та статистичної інформації, необхідної для виконання дипломної роботи).

Тема 2. Науково-дослідницька робота на підприємствах, установах, організаціях м. Харкова

Робота на підприємствах, установах, організаціях м. Харкова: Харківський регіональний фонд підтримки підприємництва; Управління інноваційного розвитку та іміджевих проектів Департаменту у справах сім'ї, молоді та спорту Харківської міської ради; Комітет у справах сім'ї молоді та спорту по Немишлянському району Департаменту у справах сім'ї молоді та спорту Харківської міської ради; Головне управління статистики у Харківській області (збір літературних джерел та статистичної інформації за темою дипломної роботи).

Тема 3. Ознайомлення з діяльністю міжнародних центрів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: Інститут Конфуція, Українсько-Індійський академічний центр, Українсько-Арабський академічний центр, Українсько-Африканський академічний центр тощо.

Розділ 2. Науково-дослідницька робота за темою кваліфікаційної роботи магістра

Тема 4. Робота над першим теоретичним розділом кваліфікаційної роботи, зокрема:

- обробка та систематизація зібраних теоретичних та статистичних матеріалів, виконання розрахунків, графічних побудов;
- розкриття теоретичних аспектів дослідження (аналіз поняттєво-термінологічного апарату, характеристика чинників та факторів, що впливають на суспільно-географічні процеси тощо);
- викладення методології та методів дослідження (розкриття методологічних основ дослідження, обґрунтування вибору статистичних даних для аналізу, опис основних етапів та конкретних методів дослідження).

3. Структура науково-дослідницької практики

Назви розділів	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		пол.	кам.	інд.	с.р.		пол.	кам.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Розділ 1. Науково-пошукова робота в установах та організаціях										
Разом за розділом 1	100	40	40		20	100	10	40		50
Розділ 2. Науково-дослідницька робота за темою кваліфікаційної роботи										
Разом за розділом 2	80				80	80				80
Усього годин	180	40	40		100	180	10	40		130

4. Теми польових та камеральних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Польовий етап практики		
1	Науково-дослідницька робота на підприємствах, установах, організаціях м. Харкова	40
2	Ознайомлення з діяльністю міжнародних центрів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна	10
Камеральний етап практики		
3	Ознайомлення з діяльністю установ, організацій, міністерств та	10

	відомств України, що займаються сучасними проблемами суспільної географії	
4	Опрацювання методик суспільно-географічного дослідження різних сфер життєдіяльності суспільства	5
5	Оформлення та захист звіту з науково-дослідницької практики	15
Всього		80

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1.	Ознайомлення з методиками суспільно-географічного дослідження різних сфер життєдіяльності суспільства	10
2.	Обробка та систематизація зібраних теоретичних та статистичних матеріалів, виконання розрахунків, графічних побудов	40
3.	Робота над першим теоретичним розділом дипломної роботи	50
Всього		100

6. Індивідуальні завдання

7. Методи контролю

По закінченню науково-дослідницької практики студенти повинні оформити та захистити звіт.

8. Схема нарахування балів

Вид роботи	Кількість балів
Аналіз діяльності установ, організацій, міністерств та відомств України, що займаються сучасними проблемами суспільної географії <i>(однієї на вибір студента)</i>	10
Результати науково-дослідницької роботи на підприємствах, установах, організаціях м. Харкова <i>(однієї на вибір студента)</i>	10
Ознайомлення з діяльністю міжнародних центрів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна <i>(одного на вибір студента)</i>	10
Результати роботи над першим теоретичним розділом кваліфікаційної роботи	50
Оформлення і захист звіту	20
РАЗОМ	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

Рекомендована література

1. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география: Понятийно-терминологический словарь / Э.Б. Алаев. – М.: Мысль, 1983. – 290 с.
2. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень : підручник / М. Т. Білуха. – К. : АБУ, 2002. – 480 с.
3. Голиков А. П. Математические методы в географии / А. П. Голиков, И. Г. Черванёв, А. П. Трофимов. – Харків: ХГУ, 1994. – 143 с.
4. Костріков С. В. Інформаційні технології в територіальному менеджменті: навчально-методичний посібник для аудиторної та самостійної роботи магістрантів, які навчаються за спеціальністю «Економічна та соціальна географія» / С. В. Костріков. – Харків, 2015. – 56 с.
5. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник / О. В. Крушельницька. – К. : Кондор, 2003. – 192 с.
6. Лудченко А.А. Основы научных исследований / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т.А. Примаков. – К. : Знання, 2000.
7. Мезенцев К. В. Регіональне прогнозування соціально-економічного розвитку: навчальний посібник / К. В. Мезенцев. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. – 82 с.
8. Мезенцев К. В. Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку: монографія / К. В. Мезенцев. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – 253 с.
9. Мезенцев К. В. Науково-дослідницький практикум з суспільної географії: навчально-методичне видання / К. В. Мезенцев. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2014. – 47 с.
10. Мороз С. А. Методологія географічної науки / С. А. Мороз, В. І. Онопрієнко, С. Ю. Бортник. – К. : Заповіт, 1997. – 334 с.
11. Немец К. А. Информационное взаимодействие природных и социальных систем: монография / К. А. Немец. – Харьков: Восточно-региональный центр гуманитарно-образовательных инициатив, 2005.– 428 с.
12. Немец Л. Н. Устойчивое развитие: социально-географические аспекты (на примере Украины): монография / Л. Н. Немец. – Харьков: Факт, 2003. – 383 с.
13. Немец Л. М. Науковий семінар: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів-магістрантів, які навчаються за спеціальностями «Економічна та соціальна географія» і «Географія рекреації та туризму» /

Л. М. Немець, К. Ю. Сегіда, К. О. Кравченко. – Харків, 2015. – 64 с.

14. Пилипенко І. О. Методики суспільно-географічних досліджень (на матеріалах Херсонської області): навчальний посібник / І. О. Пилипенко, Д. С. Мальчикова. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2007. – 112 с.

15. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики : Навчальний посібник / О. Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.

16. Шаблій О. І. Математичні методи в соціально-економічній географії. – Львів: ЛДУ, 1994.

17. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності / В.М.Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – К. : Знання-Прес, 2002.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Електронна бібліотека авторефератів дисертацій [Електронний ресурс] // Електронний фонд Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/_scripts/wwwi32.exe/%5Bin=_scripts/ep.in%5D

2. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України [Електронний ресурс] // Електронний фонд Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/>

3. Нормативно-правова база наукової діяльності у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/nauka/naukova-diyalnistu-vishchikh-navchalnikh-zakladakh/4688>

4. Офіційний сайт Головного управління статистики у Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kh.ukrstat.gov.ua/>

5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

6. Офіційний сайт Харківської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kharkivoda.gov.ua>

7. Офіційний сайт міжрегіонального збірника наукових праць «Часопис соціально-економічної географії» [Електронний ресурс]. – Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – Режим доступу: <https://periodicals.karazin.ua/socecongeo>